

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE.

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE.**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják.
A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Elvek harca.

Élet és fejlődés csak ott van, a hol a szellemek mozognak. Nyugalom tespedést jelent és a hol tespedést látunk, ott hiába keresünk életet és virulást. A ki tehát szívének egész erejével, lelkének teljes hűségével csüng a zsidóságon, örömét fogja lelteni abban a szellemi mozgásban, a melynek felekezeti életünk minden körében tanui vagyunk. Talán soha sem volt élénkebb, mint napjainkban.

A tudomány műhelyeiben, a melyekben évtizedeken át nagyon is csendesen folyt a munka, dolgozók kezek szorgoskodnak és a hívek széles rétegeiben egyre növekszik a zsidóság szellemi tartalma, eszméi, emlékei, története és törekvései, feladatai, céljai iránt való érdeklődés. Sokáig csak egy-egy válság vagy fenyegető veszély volt képes felrázni az asszimilációban elmerülteket, most ébren van az erkölcsi és szellemi közösség tudata akkor is, ha nem történnek nagy események. Mindenütt olvad a jég és gyakran magas hullámokat vetnek a folyton erősödő áramlatok.

Nagyszerű zsidó élet bontakozik Amerikában, Angol-, Francia-, sőt Olaszország zsidósága is ébredzik, Németországban hatalmas arányokban gazdagodik a gyülekezetek szellemi tartalma és nap-nap után létesülnek intézmények, a melyek miként az elmék és szívek dús termékenységének jelei, azonképpen új vetések számára készítik elő a talajt.

Majdnem minden hitközségnek megvan a maga történeti és irodalmi egyesülete; könyvtárakat állítanak, a melyek zsidó tárgyú olvasmányokkal látják el a gyülekezet tagjait, előadásokat és felolvasásokat tartanak, a melyek vallásos ismereteket terjesztenek, a zsidó érzületet nemesítik és izmosítják és visszahódítják azokat, a kiktől azt kellett hinni, hogy a zsidóság már elvesztette őket. Az 1912. évi Jahrbuch für Jüdische Geschichte und Literatur kétszázhuszonkilenc ilyen egyesület működéséről számol be! A zsidóság tudományának gyarapítására hivatott társulat tagjai évről évre szaporodnak, nevezetes évfordulók alkalmat adnak új tanszékek felállítására, a melyeket egyesek áldozatkészsége fényesen dotál és így a tudomány oly ágainak mű-

velése is remélhető, a melyek eddig gondozás nélkül szűkölködtek. A szellemi élet fellendülése tükröződik abban a megbecsülésben is, a melyben a zsidóság kimagasló alakjait, az irodalom és tudomány képviselőit, a közélet kiváló bajnokait részesítik. Impozáns módon nyilatkozott ez meg a közelmúltban, midőn Philippson Lajos születésének századik évfordulóját ülték meg. Így csak olyanok tudnak ünnepelni, a kiknek lelkében azok az eszmék élnek és hatnak, a melyekért a nagy zászlóbontók hevültek.

Minden zsidó ügy meleg érdeklődésre és erélyes felkarolásra számíthat. Az összes intézmények virágzanak. A Gemeindebund hatalmas tényezővé fejlődött, a Verband jelentősége egyre gyarapodik, a páholyok serényen dolgoznak, a szó legjobb értelmében építenek. És ezeknek az intézményeknek hatásait kiegészítik a védelemre és a hitük miatt szenvedők erkölcsi és anyagi segélyezésére hivatott nagy egyesületek munkásságához kapcsolódó eredmények. Már nem igen mernek a német zsidók becsületében gázolni, mert résen áll a Centralverein és ha román vagy orosz üldözöttek megmentésére nagy-méretű segélyakcióra van szükség, ha kulturintézményeket kell létesíteni a keleti hitrokonok számára, milliókat teremt elő a Hilfsverein mesébe illő buzgósága.

A felekezeti életnek ez a fellendülése, a zsidóság ügyei iránt való érdeklődésnek folytonos növekvése az ellentéteket is tudatossá tette és kiéleltette, a melyek a vallásos felfogásban régóta megvannak, de szembe nem ötlöttek, minthogy a figyelem másutt volt lekötve. Vallásos kérdések mozgatják a szellemeket. Szabadelvűek és konzervatívek nem haladnak nyugodtan egymás mellett, hanem összemérik fegyvereiket.

Ezen a párviadalon, ha a zsidóság egységét nem ügyekszik megbontani, ha fegyverei érvek, a melyek erejüket a meggyőződés szilárdságának és a vallott elvhez való ragaszkodásnak köszönik, nincs okunk restelkedni. Hadd mozogjanak a szellemek. Életre és erőre mutat. Keljenek versenyre a különböző irányok hívei és bizonyítsák be buzgalmukkal és a vallás érdekeit szolgáló és javait gyarapító sikereikkel, hogy igazuk van. Ki fogja zokon venni, hogy mindegyik irány hódítani akar, hogy itt is, ott is a propaganda sokféle eszközével élnek, hogy új erőforrásokat keresnek és megszilárdítani iparkodnak bástyaikat. A szabadelvűek erélyesen és céltudatosan dolgoznak, eszméiket széles rétegekbe viszik és azoknak tervszerű, kellően szervezett munkával érvényt iparkodnak szerezni, az orthodoxok az Agudasz Jiszróélt alakítják meg és minden alkalmat megragadnak, hogy híveket toborozzanak. Ez a hév, a melylyel mindkét irány hívei eszméikért sikra szállanak, jelentős és nagybecsű tanubizonyossága annak, hogy a vallás mily magas érték reájuk nézve és végeredményeiben a vallásos élet látja hasznát az ellenfelek mérkőzésének.

Ha ilyen harcban nyilvánulna a magyar zsidóságban is a szellemek mozgása, gyönyörünk telnék a küzdelemben, örvendénénk a versengésnek és nem fájlalnók, ha egy-egy szenvedélyes szó hangzanék is fel a viadal hevében. De hogy kétségbe vonják azok hűségét, a kik nem tartoznak az orthodox táborhoz, hogy sárral dobálják a felekezet legmagasabb ideáljainak baj-

nokait, hogy meggyanusítják azokat, a kik dicsőséget hoztak a zsidó névre és hogy nem átalják folyton-folyvást azt az intézetet meghurcolni, a melyből már annyi áldás áradt a magyar zsidóságra, a melynek tevékenységéhez gyülekezeteink vallási feltámadása, a felekezethez való hűségnek megszilárdulása kapcsolódik, ez kell, hogy minden jó érzelműben és tisztességes gondolkodásban mély megbotránkozást keltsen és erélyes tiltakozásra hívjon fel mindenkit, a ki előtt a magyar zsidóság becsülete szent.

A német konzervatívek hit- és törvényhűsége nem csekélyebb, mint a magyar orthodoxoké. Műveltségtől és a vallásos élet formáinak nemesítésétől nem idegenkednek ugyan, de épp oly kegyelettel örködnek minden vallásos szokás felett és épp oly erélyesen védekeznek a vallásos törvény minden meglazítása ellen, mint magyar elvtársaik. De ki merné közülök azokat az iskolákat beszennyezni, a melyekben szabadelvű férfiak nevelik a hitközségek lelki vezéreit? Ki merné bemocskolni azok nevét, a kik vallásunk tudományát művelik és munkájukkal a zsidóság legbecsesebb javait gazdagítják? És ki fogja lebecsülni és meggyanusítani azokat, a kik ha nem is a „törvényhűség“ jelszavával, de odaadással és lelkesedéssel szolgálják hivatásukat?

Nálunk ismét szokássá vált ócsárolni azt az iskolát, a melynek tekintélye előtt tisztelettel hajolnak meg az összes testvérintézetek. Boldog, boldogtalan hivatva érzi magát mestereit és tanítványait bírálni. Mintha isten-tagadásra tanítanak növendékeit és eretnokséget hirdetnének falai között, úgy ítélkeznek róla orthodoxok és olyanok is, a kik névleg nem azok. Nem átalják kimondani, hogy ez az iskola az, mely az „egyesülést“ lehetetlenné teszi.

Ez nemtelen fegyver. Rabbiképzőnk tekintélyét nem engedjük oda prédául. Még a jóakarónak látszó gáncsoskodást is határozottan visszautasítjuk. A kik főiskolánk ügyeit intézik és a kik növendékeit hivatásukra előkészítik, tudatában vannak felelősségüknek és feladatuk komolyságának. Mindenki hűséggel és lelkiismeretesen teljesíti kötelességét. Mindenki lelkének legjavát adja oda azoknak, a kik gondjaira vannak bízva. És nem csak szavával, hanem példájával, tiszta, gáncstalan életével is neveli tanítványait.

A ki tisztán lát, orthodox vagy nem orthodox, ezt az iskolát vallásunk és tudományunk szentélyének kell, hogy tekintse. Azzá avatja mestereinek munkája és azzá teszik a hozzá fűződő hatások. Alaptalanoknak bizonyultak a kétkedők aggályai. Legyen tehát mindenki benn annyi igazságérzet és becsületesség, hogy ezt elismerje és ne engedje balítéletektől és szenvedélyektől elvakíttatni szemét.

Mozogjanak a szellemek, mérközzenek, küzdjenek az elvek harcaiban, de tiszta, komoly erkölcsi érzésnek nemes ércéből kovácsolt fegyverrel.

R. Gersom házassági tilalma.

Gur ily című cikkére két helyreigazító nyilatkozat jelent meg, mindkettő a pesti rabbiság eljárását akarja igazolni. A rabbiság maga legilletékesebb arra nézve, hogy eljárásáról nyilatkozzék és a nagyvilágot, a tévedőket és rosszhiszeműeket kioktassa. Mert vannak rosszhiszeműek is, Gur nem az. Az informatív részt köszönettel veszi tudomásul. Hogy a pesti rabbiság egy csak törvényileg elvált asszonyt, a ki polgári férjével már együtt él, ezzel a férfival megeskessen, arra nem is gondolhatott. Az inkriminált mondat: „bizonyára lehetővé akarja tenni neki a rituális esketést” igazán annak a szerencsétlen nőnek jövő sorsára céloz, ha vezekelve, csakugyan כרת משה אברהם akar férjhez menni. A cikkirőt még a szelid malicia sem tartja vissza attól, hogy erre a kincses lehetőségre számíton. Mert az élet esetleg megismétli a maga tragédiáit. „A mai postai és távirdai közlekedésnél” vannak múltó házasságok és tartós törvénytelen viszonyok. Egybekelni, elválni gyorsan megy. Tehát nem kizárt dolog, hogy ezen גט alapján férjhez akar menni a nő. Természetesen nem a גט-hez, sem גט-hez, sem olyan férfihoz, a kihez nem mehet vérrokonsági vagy az első férjéhez való viszonyából kifolyólag. Mindezeket nem említi a cikkirő, mert talán mégsem olyan kicsiny kaliberű az agya, vagy olyan rossz a mája, hogy ezeket a m. tisztelt rabbitesületnek imputálja. Az ilyen gyanút említeni sem szabad. A megtérésről van szó, melyet még a hitehagyott nőnél is feltételeznek a decisorok.

De miért szól akkor a nőről és nem a férjről, a kit az eljárás, a גט וכו' abba a helyzetbe juttat, hogy újabb rituális házasságot köthessen? Mert a férjnek joga a házasságban szuverén, az ő akaratán mulik a válás és ha a גט nem volna, akkor újra nősülhetne korlátozás nélkül. A nőt szabadítjuk meg férjes voltától, a férliúnak nincsen szüksége a feloldásra. S ha csak polgárilag elvált asszony új polgári házasságot kötött (plusquamperfectum), a nélkül, hogy גט-et kapott s azt elfogadni nem akarja, önmagát fosztja meg a chérem által neki juttatott kedvezménytől, a beleegyezése nem szükséges. Tehát nem jobb גט-et akar Gur a nőnek adni, hanem fölöslegesnek tartja a גט-et. Azon a nézetten van, hogy a zikkuj, még ha csak egyes tekintélyek tartják is aggályosnak, inkább kerülendő, mint a get nélküli nősülés. Mert ha szükségesnek tartjuk a get-et, elismerjük ezzel, hogy R. Gersom a kétnejűséget tiltó chéremje az ilyen nőre is kiterjed, akkor pedig áll a másik tilalom is, hogy a nőt in contumaciam elválasztani nem szabad, a get pedig semmis. Épügy ellenkezőleg. Minthogy azonban „nagy hegyek közé nem viszi a fejét”, egy egyetemes gyűlés által véli szabályozandónak a követendő eljárást. Nem akar semmit sem inaugurálni, egyéni nézetet, helyi szokást, hanem országos határozat tisztázza a kérdést. „A legujabbkori gáon, a kibben csak a jóakarát van meg az ilyen dolgokhoz” megjegyzése nem vonatkozik személyre, érzékenységet, önérzetet bántani nem akar. Senkit sem ért alatta, de a ki magára vonatkoztatja, épen azt ér.i. A legkisebb igazságot sem szabad fel-

áldoznunk a legnagyobb tekintélynek, sőt inkább az összes tekintélyeket a legkisebb igazságnak, főleg pedig annak a tiszteletreméltó szempontnak, hogy házassági jogunk egységesen szabályozva legyen és még egyes kérdésekben se mutassa azt a szomorú széttagoltságot, melyet vallásos életünk, a helyi ritusok által befolyásolt istentiszteletünk. Gur cikkének ez volt a bevallott célja, melynek helyességéről meg van győződve. Hiszi, hogy ebben az egy tételben nem tévedett. Hát a többi állításával elvetette-e a sulykot? Egy kis türelmet kér. Legyen szabad a gondolatmenetet nagyjában ismételnie.

R. Gersom chéremje synodális jellegű, országos határozat. הרם תקנה הקהילות ששם ר"ג מ"ה דאין לישא שהו נשים אין לחתירה רק בנאה אנשים בני ארצות ובני קהילות. R. Tám megújítja ezt a községi határozatot, de ez a kitétel: ובני קהילות hiányzik. A forrást megadtam: Méir b. Báruch, Prága 1022 sz. R. Tám intézkedései u. o. 153 sz. Mózes halévi Minz 102 (nem 10) sz., Kolbo 116 §.

A ki elfogulatlanul nézi az idézetet, az a *három községben* egyebet, mint a ש"ם községeket nem láthatja. R. Gersom Mainzban lakott, a határozatok 1220-ban a mainzi zsinaton megújítottak, községi intézkedések voltak chérem terhe alatt (הרם תקנה הקהילות). Feloldani a kétnejüségét tiltó rendelkezést Németországban száz *férfiu* három tartományból volt képes, de ezek közt a *három község* is képviselve kellett, hogy legyen. Franciaországban ellenben R. Tam באגדה בני צרפת újította meg a határozatokat, ott a feloldáshoz szükséges száz férfiu három *megnevezett* tartományból, de nem a három községből, melynek Franciaországra ingerenciája nincs, kellett hogy legyen. Így magyarázza ezt az egyszerű dolgot az, a kinek csak a textus lebeg szeme előtt. Már most a Chászám Szófér másként értelmezi: „nem elég, ha egy nagyforgalmu városban három országbeli száz rabbit találnak, hanem legalább három községbe kell fáradnunk“ — במה"ה erre a magyarázatra szükség nincs. In re, nem három ország, hanem három tartomány kell, egy országnak három tartománya is elegendő. A *három község* — Németországon kívül — nem követeltetett. Németországban pedig azért, mert épen a három község határozata volt. Vagy a francia, vagy a német szöveget fogadjuk el és száz férfiu három tartományból — az utóbbi a fontos — eo ipso legalább is három községből való. Sőt, inkább kétséges, vajjon ha három községben találhatik száz különböző országbeli férfiu, ezek feloldhatják-e a chéremet. Nem akarok betűt rágni. De ha R. Tám intézkedéseiben (Méir b. Báruch, Prága 153 és 1022 sz.) így fordul elő a tétel: אין לחתירה א"ה בנאה אנשים בני מלכות אנואה (נורנדיאה) (נומברדיאה) וצרפת e három meghatározott tartományból: Anjou, Normandia, France kellett a száz férfiut toborzani? (Egy relációban sem fordul elő בני pl. az ilyen országokból.) Miért? Azért, mert R. Tám באגדה בני צרפת hozta az intézkedéseket és ezalatt a nevezett királyságokat kell értenünk. Az az elv domborodnék ki ebből, hogy országos intézkedéseket csakis ugyanannak az országnak férfiai szüntethetnek meg adott esetben. Ebben van ráció. De hogy pl. a német zsidóság egy országos zsinaton hozott határozatait, ha ezeket a kül-

földi zsidóság önmagára ugyancsak a kellő formában kötelezőknek nem ismerte el, három semleges országból szerzett véleménynyilvánítással megszüntessen, az nem volna logikus. Franciaországban elismerték a מהרהר-t, mégis a feloldó száz férfiú csak a három megnevezett királyságból kellett hogy legyen. Nem mulaszthatom el, hogy meg ne említsem azt a véleményt is, mely szerint a száz férfiú nem egyes embernek adott esetében oldotta fel neki a chéremet, hanem egyáltalában megszüntette azt. (Páduai Méir resp. 13 sz.) Ez a felfogás pedig annál inkább szól a mellett, hogy a megszüntetés csakis az intézkedést elhatározó három község illetőleg az אגודה részéről indulhatott ki.

De mindez a kétnejüségéről szól, a mi a kényszer-válóleveget illeti, ez kétszer fordul elő a Tekanóthban:

1. ולא יתא אדם רשאי לזרוק גט לאשתו אם לא ברשות ג' קהילות ועם יעשה והוא הבעל והסופר והעדים בנידון כאשר הקן מאור הגולה
2. חקנה שלא לחן גט לאשה בע"כ ואין הגט כלום

Szeretreméltó közvetlenséggel ismeri be a nagyrabecsült, tudós rabbi urunk, hogy az egyik helyen szó van három községről, de nyilván csakis akkor — teszi hozzá — ha olyan eset az ismert három שום hitközségben fordul elő, mert e három „kehila“ válólével tekintetében együvé tartozott és a מהרהר szerint közönséges get-nél is mind a három hitközség engedélyére volt szükség.

Igaz, de ha közönséges get-nél is szükség volt az engedélyre, miért említi a különös get-et? S még valamit! A kétnejüségéről szóló passzusban a ג' קהילות nem jelenti a שום községeket, de a kényszer-válólével: ha ilyen eset fordult elő az ismert שום hitközségben? A Tekanóth elején *nem* (mert a ה"ם azt másként magyarázza), a végén pedig bizonyos korlátozással *igen*? Hol itt — az igazság? „Csak nem tehető fel R. Gersomról, hogy a ג' קהילות-t az egész zsidóság középpontjává tette és hogy más országokban is ezen három hitközségtől kellett kényszer-válólével átadásához engedélyt kérni.“

Hogy R. G. mit akart a zsidóság középpontjává tenni, azt nem tudom. De hogy a chéremjét, a kétnejüséget tiltó intézkedését sem tette általánosan kötelezővé, hisz nem fogadták el Spanyolországban, Észak-Afrikában és a Keleten, az bizonyos. Azt méltóztatik-e hinni, hogy R. Gersom tényleg akarta az általános chéremet és külföldi tekintélyek visszautasították ezt? Egyes ember, a legnagyobb sem képes mindenkit akár a legtisztelendőbb elvelfogadására kényszeríteni. A három község engedélye csak Németországban tette lehetővé לאשה לזרוק גט לאשה. S minthogy a מהרהרם אה"ע סי' ע"ה szerint *jobban terjedt el az az intézkedés, mely a nőnek beleegyezését követeli a váláshoz*, a kérdés látszólagosan jogosult, nincs-e szükség egy hasonló fórum engedélyére? De hogy Gur három tetszésszerinti hitközségből óhajtaná megalkotni ezt a fórumot, mely get-et בע"כ adasson, azt nem szabad ráfogni. Csak annyit irt: „megteremtendő a három község intézménye, a יוער, melyhez minden kétes eset utasítandó“. Mutatis mutandis, a viszonyok szemmel tartásával üdvös volna, ha három kiváló בית דין, mely általánosan elismert tekin-

télyekből áll, foglalkoznék nehéz házasságjogi kérdésekkel. A közönséges get-et ő maga sem utasítaná ehhez a fórumhoz. Megelégszik egy בית דין יפה-val. Főlösképpen nehezéket nem akar. Bár őszintén szólva — ismét nem akar senkit sem bántani — szívesen látná, ha nagyon fiatal rabbi, a kikről a legjobb véleménynyel van, egy kis önfegyelmet gyakorolnának a בית דין-ekben. Az ügy érdekében szeretné, mert kívánatos, hogy a rabbi ne csak ismerje a הלכות-et, hanem בקי בשיטת גיטין legyen.

Egy kérdést vagyok bátor a pesti rabbi tudós tagjainak b. figyelmébe ajánlani. A Noda bi Jehuda II. Eben ha Ézer 129 sz. (a helyet idézi ואמנם אצלי אין דברי ידעיהם EH. 119.), bekezdő szó: ובעתה ezeket írja: הכנהוג בפירוש דברי משה"ם מינץ מהקבלים איך אפשר שמהר"ם מינץ יסתים כדעת המרדכי נגד רעח החומ"ס והראש וכו'.

Minz Mózes inkriminált passzusa a kényszer-válólevélre vonatkozik, hogy: אין הגט כלום. Feltűnő, miért fordul נב"י Minz ellen, a mikor ennek 102 sz. responsuma azonos a Méir b. Báruch 1022. sz. döntvényével és nem egyéni véleményt tartalmaz, hanem R. Gersom intézkedéseit. Szóval anachronismus és mindenestre különös, hogy a régi tétel a Moidechai mellett és Toszafot meg a Rús ellen döntsön? Miért idézi a כנהוג Minzet és nem a rothenburgi Méirt? S a régi tekána ne dönthessen a későbbi decisorok ellen, talán fordítva?

Ne térjünk azonban mellékutakra. Összegezzük azt, a mit a הר"ג feloldásáról mondtunk.

1. A régi tekintélyek, a kik azokról az esetekről szólnak, melyekre nézve a chérem nem áll, sehol sem mondják, hogy mi az eljárás. Nem beszélnek sem zikkuj-ról, sem hattáráról, hanem megengedik a férjnek az ujra nősülést. Így Simson b. Ábrahám (101 ביהר"ק sz.), Méir b. Báruch (Resp. Cremona 161 sz.). Az előbbi az elmebajos, a másik házasságtörő nőről szól.

2. Az elmebajosnál ביה követeli a háttárát száz férfiúval, a kitért nőnél a מהר"א zikkuj által adat getet. A מהר"א még az utóbbi esetben is zikkuj nélkül engedte meg a férjnek az ujanősülést. Ez ellen állást foglal a הר"ג és az הר"ח.

3. A steinharti József b. Menachem שו"ת זכרון יוסף EH. 1. a következő érdekes esetet említi, melylyel terjengősebben foglalkozom. Egy elászi férjnek felesége házasságtörést követett el egy ifjúval, mindketten kitérték és egybekeltek. Kérdés, szabad-e a férfinak וכינן nékül újra megnősülnie. Felelet: Teljesen világos mint a nap, hogy a férj zikkuj nélkül újra megnősülhet. Hivatkozik a מהר"א-ra, a ki אה"ע א' סעיף ו' ezeket írja: Vannak, a kik azt mondják, hogy a kitért nőnek más által get-et adnak és a férj ujra nősül. Így szokásos némely helyen. De a hol ez a szokás nem divik להחמיר és get nélkül házasodhatik a férj. (Rajnamelléki szokás.) Minthogy a mi országunkban az előbbi szokás nincs elterjedve, mindenestre megnősülhet a férj. Azután így folytatja (52o. c.): Nemcsak, hogy nem kell megnehezíteni, de nem is szabad. יהיה הוערה ראתי לירדו קולה. Mert Isserles אה"ע ק"מ סעיף ה' azt írja: ha a kitért nőnek zikkuj által get-et adunk, ha azután megtér, nincs

szüksége új get-re. A kitétel, mely következik: ויש מהמירין vonatkozik az אשה הנאסרה לבעלה-ra, a mint a ב"ש 7 jegyz. mondja. Nem úgy a kitért asszonynál, minthogy elterjedt a szokás, hogy zikkuj által get-et kap. A többi héberül idézzük:

והנה לדעת הר"א אלפס דיכיל ראינה מחגרשתה עד שיגיע הנט לידה נחיר עיי וכו' אשת איש קעלמא אם הורה בה אח"כ ומינסבא לגבר איהרן משא"כ בלא זיכוי הנט אם תהויר בה לא חנשא לאיש ברתה גמ מבעלה הראשון וכיון דזמנין נפיק דורכא מהא דמוכ' לה נט ע"י אהר לדעת הר"ף מפי עדוף קן למיחש לדעת הר"ף ושלא לזכרה לה נט ע"י אהר וקיימא מנהגא דבני רינים וכו'

Erre a responsumra voltam tekintettel, a mikor irtam: „Bizonyára lehetővé akarja tenni neki a rituális esketést.“ Tekintély-e szerzője, azt nem tudom, a holtaknak csak igazuk szokott lenni, jogaik az élőknek vannak, de oly logikusan, világosan, félreérthetetlen módon fejt ki a dolgot, hogy ha csak אהרן is, akkor is meg kell hajolnunk. A מוטרת-nél elterjedt az austriai szokás, a zikkuj — a נאסרה על בעלה-nál nem. A מוטרת-nél sem akarja követni ezt az eljárást, mert aggályosnak tartja, a Zichrón József szerzője. *Feltéve azonban, hogy a kitért és a bűnös nő egyenlő elbírálás alá esik, akkor is osztrák helyi szokás a zikkuj. S mi követhetjük a rajnai szokást, mely közelebb áll a ש"ס községekhez.*

A férjétől csak köztörvényileg elválasztott nő, a ki újabb polgári házasságot kötött, נאסרה על בעלה és mint ilyen akarata ellenére nem választható el zikkuj get révén. L. אהרע קימ' ה' u. o. A nő világosan מנאספת és ezt a nyilvánvaló ténytet sem lehet távollétében tanukkal bizonyítani. (Noda bi Jehuda I. E. H. 92.)

Hogy a „vallásos törvényeken magát túltevő asszonyt“ kész Gur מנאספת-nek minősíteni, félreértés. Így kiragadva az összefüggésből, rosszul fest. De nem erről volt szó, hanem a *polgárilag elválasztott és get nélkül polgári házasságot kötött nőről*, a kit esetleg valaki enyhébben ítélné meg azért, mert köztörvényileg tisztességes viszonyban él, szóval, ha a legtúlzottabb radikális felfogásnak is engedünk és csak עוברת עברה-nak minősítjük, akkor is בין הדין לגרשה — zárójelben oda tettem: Isserles egymás mellett említi — E. H. 1₁₀ glossa- s ott az utóbbi kifejezés alatt foglalja össze mindazokat, a kiket a férj köteles elküldeni. Különben is „a vallásos törvények stb.“ alatt nem az E. H 115,-ben felsoroltakat gondolom, hanem a súlyos erkölcsi vétéseket, melyek bontó akadályok. De készséggel elismerem, hogy homályosan fejeztem ki magam.

Nem lehet céлом ezt a védekezést folytatni. Hanem az „érfedezetre“ kell áttérnem. A nagyabecsült rabbi ur נ"י szives volt egy Ór Zárúa helyre utalni, melyet ebben a némileg ismert מוסק-ben megtaláltam. Egy Rasi-responsum a forrás. A helyet „világi nyelven“ megjelölöm, hogy félre ne értsük egymást. Ór Zárúa I, 199a 706. § 8. sor felülről. Miről van ebben szó? Egy asszony tanuk előtt ש"ה-t állit magának s pedig úgy, hogy kijelenti előtük: egy bizonyos helyen lakó ember legyen az én képviselőm, hogy átvegye getemet. Tudatták ezzel az emberrel, a ki beleegyezett — a selichuth

helyes, korrek'. Annál inkább pedig megfelelő a képviselő a szóban forgó asszony esetében, a ki נטמאה בעכו"ם. Több oknál fogva. Először, minthogy férjére nézve יאסורה az ő előnye, ha szabad lesz, még akkor is, ha nem rendelt seliach-t. Sat. יטעם האוסרין איני יודע folytatja Rasi.

Nem értem. Itt egy asszony, egy bűnös asszony *akar* get-et, csak a forma, a hogy a ת-שליח rendeli, helytelen. De azért, mert az ő előnye (ובוח), hogy szabad legyen, eltekintünk a helyes formától, sőt ha nem állítja is a seliacht, a férje akkor megbizhat valakit a zikkuj-jal. Ezt az eljárást is tiltják némelyek, Rasi az okot nem tudja. Hiszen a mi esetünkben *nem akarja* a get-et, hogy lehet erre a responsumra mint forrásra utalni?

Noda bi Jehuda EH. I. 92. kifejezetten mondja, hogy a bűnös nő súlyosabb elbírálás alá esik, mint a hitehagyott. A ובווח-ra vonatkozólag pedig u. o. 70. sz. írja, hogy יאסור הכתם ha a nőnek nézetét nem ismerjük, akkor ובווח, de ha ő határozottan nem akar get-et אין מוכין לה בע"כ. Ez a körülmény, akar-e vagy nem, kiderül, mert okvetlen megkérdezzük. L. még מוארות II. 11. Isserlein, Or Zárúa pedig, a kik zikkuj-t ajánlanak, nem szólnak erről a kriteriumról.

Vannak aggályok a zikkuj ellen, vajjon elértük-e vele a célt, melyért ehhez az eljáráshoz folyamodtunk. Alfászi véleménye szerint — fejt ki a בודק — akkor is, ha előnyére szolgál a get, nincs elválasztva a nő, míg a válólevelet kézhez nem kapja. A ר"ן (Resp. 43.) a ר"ף-fal szemben, a ki azon nézetben van, hogy ha nem is érvényes a get azonna', mindamelllett a férj nem vonhatja azt vissza, azt állítja, hogy igenis visszavonhatja a getet. A férj nem állíthat ת-שליח לקבלה a nőnek. L. ארץ צבי EH. 140, a ki azt írja, hogy az utóbbi oknál fogva a get nem érvényes akkor sem, ha kézhez veszi. A Cháchám Cebi 96. sz. is súlyosbitólag dönt a מוארת-nél, de nem szól מוארת-ről. Az eljárás alapjául vett EH. 140. 11. egy kitért férjről szól, a kinél a תה"ר 237. számában említett mesterkedés ajánlatos, mert a nő szívesen akar szabadulni. Lehet mindezek ellen más nézeteket is felhozni, abban nem kételkedem, sem abban, hogy a pesti rabbiság az ajánlott modalitások mellett foganatosítja a zikkujt. De a פתחי תשובה EH. 140. 11. végén azt írja: למעשה צריך עיון רב בקביען הכתם. S in ultima analysi ezt akartam én is. Nem inkorrektiséget imputálok a formában, de célszerűtlennek gondolom a zikkujt, mely ellen aggályok forognak fenn. Céлом — tisztázni a kérdést, nem bírálni. Az eljárásról van szó, nem komoly, tiszteletreméltó személyekről. Gur nem kötekedik, a cikkét nem azért írta, hogy kellemetlenkedjék, ő sem מערער, sem מחרחר. Gur eltevé a tekintélyek iránti köteles tisztelettől tanulni akar. S ha téved, százszor is téved, szándéka tiszta, tisztességes és az a nagybecsű élvezet, melyet az ígért héber cikk szerezni fog és a melyet ő váltott ki akaratlanul is, igényt ad neki egy kis elismerésre.

Budapest.

Gur.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1912. évi 84,561. számú körrendelete az izraeliták utóneveinek kiigazítása tárgyában.

Az izraeliták utóneveinek kiigazítása tárgyában az 1892. évi február hó 13-án 6858/1892. sz. a kelt itteni körrendelet alapján hozott s az érdekeltek felebbezése folytán hozzám került elutasító alispáni, illetőleg thj. várositanácsi határozatok felülvizsgálata kapcsán ismételten tapasztaltam, hogy az idézett körrendelet vonatkozó 14-ik pontjában megjelölt azon körülmény, hogy az anyakönyvvezető rabbinak anyakönyvezés végett a névadáskor milyen utónevet mondottak be, hitelt érdemlőleg csak ritkán állapítható meg. A névadásokra vonatkozó eljárás alakításai ugyanis nem lévén egyöntetűen szabályozva, a születési esetet s ennek kapcsán az ujszülött utónevét, hol maga a szülő, hol csak egy megbízottja — többnyire a koma, vagy bába — jelenti be, vagy közvetlenül az anyakönyvvezető rabbinak, esetleg helyettesének vagy csupán a metszőnek s csak annak közvetítésével az anyakönyvvezetőnek. Ily körülmények között évek, sőt néha évtizedek elmúltával legtöbb esetben csaknem legyőzhetetlen akadályokba ütközik annak bebizonyítása, hogy a születési anyakönyvben szereplő utónév téves, illetve nem a szülők által az ujszülöttnak adott, vagy adni szándékolt utónév iratott be a gyermek születési anyakönyvi tételekbe.

Azokban az utónév kiigazítási ügyekben, melyek másodfokon leendő elbírálás végett a vezetésem alatt álló miniszterium elé terjesztettek, többször, ha nem is bizonyított, de valószínűsített, hogy különösen a megbízottak által eszközölt bejelentéseknél, a szülők által adni szándékolt név helyett, jóhiszemű tévedésből, feledékenységből, de néha egészen önkényesen más néven anyakönyvezték a gyermeket. Így előfordult, hogy az idegen anyanyelvű rabbi félreértvén a szülők által magyarul bementett utónevet, más nevet jegyzett be, vagy, hogy a bementett magyar utónév helyett az anyakönyvvezető rabbi valamely — nézete szerint — hasonló hangzású héber nevet irt be az anyakönyvbe, végül előfordult oly eset is, hogy az anyakönyvvezető rabbi — akár feledékenységből, akár szándékosan — mellőzván a tényleg bementett magyar utónevet, azt a születési anyakönyvben a minden zsidó vallásu ujszülöttnak adni szokott héber utónévhez hangzásra némileg hasonló másik utónévvel helyettesítette, figyelmen kívül hagyva, vagy nem tudva, hogy a héber utóneveknek semmiféle magyar utónév nem felel meg.

Az ilyen és ehhez hasonló hibák, különösen azon körülmény folytán fordultak elő gyakrabban, hogy a névadás tényét, mely gyakran családi körben ünnepélyesen folyt le, nem követte azonnal a bevezetés ténye, hanem — különösen olyankor, ha az anyakönyv nem a szülők lakóhelyén vezetett — sokszor csak napok mulva vezetett be a születési eset a születési anyakönyvbe.

Minthogy pedig gyakran igazoltatott, hogy a születési anyakönyvi és a polgári életben használt utónév között, a téves vagy hiányos bejegyzés

folytán mutatkozó eltérés az érdekelteknek nehézségeket, sőt károkat okoz, az idézett 6658 1892. sz. alatt kelt itteni körrendeletnek az utónevek kiigazítására vonatkozó részét (14-dik pont 2-ik bekezdése) a következőkkel egészítem ki.

Oly esetekben, mikor az érdekelt fél a személyazonosság kellő igazolása után közép- vagy felső iskolai bizonyítványokkal, valamely tanintézetben nyert oklevéllel, kinevezési okmánynyal, vagy más, a kérelem támogatására alkalmas hitelt érdemlő okirattal igazolni, vagy valószínűsíteni tudja, hogy a polgári életben ifjukora óta állandóan azt az utónevet használta, a melyre utónevét a születési anyakönyvben kiigazíttatni kéri, az utónévre vonatkozó anyakönyvi bejegyzés téves volta igazoltnak tekintendő már akkor is, ha a szülők, vagy azok egyike hit alatt vallja, hogy gyermekének azt a nevet kívánta adni, a mely névre a kiigazíttatás kérelmeztetik, s a melyet az illető a felmutatott okmányok tanúsága szerint gyermekkorától állandóan használt.

Oly esetekben, mikor a szülők már nincsenek életben s így tanuvallo-mást nem tehetnek, a folyamodó azonban a személyazonosság kellő igazolása után a fentebb megjelölt okiratokkal valószínűsíteni tudja, hogy ifjukora óta állandóan azt az utónevet használja, a melyre utónevét a születési anyakönyvben kiigazíttatni kéri, az utónévre vonatkozó anyakönyvi bejegyzés téves volta igazoltnak tekintendő akkor, ha két megbízható tanu hit alatti vallomásával igazolja, hogy a folyamodó gyermekkorától úgy a szülői házban, mint azon kívül mindig azon a néven neveztetett, melyre utónevét kiigazíttatni kéri.

Minden más esetben az izraelita születési anyakönyvekbe bejegyzett utónevek anyakönyvi kiigazítására irányuló kérelmek ezután is a 6658 1892. sz. itteni körrendelet 4. pontjában foglaltak szem előtt tartásával bírálándók el.

Végül megjegyzem, hogy ezen körrendeletem alapján utónév kiigazítási ügyek újrafelvételét ezen körrendeletnek a Rendelet Tárában történt közzétételétől számított *egy éven* belül mindazok is kérelmezhetik, kik utónevüknek kiigazítására vonatkozó kérelmükkel előzőleg már a 6658 1892. sz. alatt kelt körrendelet értelmében a vezetésem alatt álló miniszterium részéről is elutasítottak.

Az ilyen újra felvett ügyekben hozott elsőfoku határozatok azonban jóváhagyás végett ide mindenestre bemutatandók.

Budapest, 1912. június hó 19.

Zichy s. k.

A kereskedelemügyi m. kir. miniszter átirata a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a hitközségi alkalmazottak munkásbiztosítási kötelezettsége ügyében.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter hivatkozással az Izr. Orsz. Irodájának 1911. augusztus 20-án 30864. sz. a. kelt felterjesztésére f. é. június

21-én 2086. eln. sz. a. kelt rendeletével a kereskedelemügyi miniszterhez intézett következő átiratot közölte az Országos Irodával:

30578/VI. D. 1912. sz.

Nagyméltóságú Miniszter ur!

Folyó évi január hó 18-án 4987/eln. 1911. szám alatt kelt átiratában Nagyméltóságod a maga részéről azon véleménynek adott kifejezést, hogy az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztosításáról szóló 1907. évi XIX. t.-c. határozmányai a hitközségi alkalmazottakra nem terjednek ki. A véleményét Nagyméltóságod arra alapítja, hogy hazai felekezeteinknek országos törvényeken alapuló közjogi jellegére való tekintettel törvényhozásunk mindenkor, midőn a felekezetekre és hitközségekre vonatkozólag intézkedik, ezeket sohasem érti az egyesületek vagy közintézetek általános elnevezése alatt, hanem kifejezetten egyházakat, hitközségeket említ és mivel ezzel szemben az 1907. évi XIX. t.-c. csak általában szól egyesületekről, közintézetekről, a hitközségeket ezen elnevezések alatt a törvényhozás nem érthette Nagyméltóságod ezen álláspontját, illetve az abból levont ama következtetést, hogy a hitközségi alkalmazottak betegség és baleset esetére való biztosítási kötelezettsége csak törvényhozási uton az 1907. évi XIX. t.-c. novelláris módosítása kapcsán lesz megállapítható, a felhozott indokok alapján magamévá teszem s az érintett kötelezettség kimondását nevezett alkalmazottakra nézve az 1907. évi XIX. t.-c. rendelkezései alapján mellőzni szándékozom. A folyó évi március hó 8-án 747. eln. szám alatt kelt átiratának mellékletét idezártan visszaküldöm.

Budapest, 1912. május hó 16.

Beöthy s. k.

KRÓNKA.

— **Schwarz Jakab csáktornyai főrabbi érdemjelének átadása.** Junius 2-án nagy és diszes közönség gyűlt egybe Csáktornya város tanácstermében, hogy tanuja legyen a koronás arany érdemkereszt átadásának, a melylyel Öfelsége nagyrabecsült csáktornyai kartársunkat kitüntette. Képviseelve voltak az összes hatóságok, hivatalok és egyesületek. Az ünnepeltet, ki Wollak Rezső hitközségi elnök és Dr. Neumann Ede nagykanizsai főrabbi, valamint hivei és tisztelői nagy seregének kíséretében jelent meg a díszteremben, éljenzés fogadta. Az érdemkeresztet Dr. Hajós Ferenc, a csáktornyai választókerület országgyűlési képviselője tűzte fel, meleg szavakkal méltatva az agg lelkész érdemeit. Miután a járás főszolgabírája és az ulánusezred tisztikara szerencsekívánataikat fejezték ki, Dr. Neumann Ede a IX. községkerület és az ORE nevében, Dénes-Béla jegyző Csáktornya község, Zrinyi Károly tanítóképzőintézeti igazgató a csáktornyai iskolák tanára és Wollak Rezső a csáktornyai hitközség nevében üdvözölték a főrabbit, a ki mély meghatottsággal köszönte meg az ünneplésben megnyilvánult

rokonérzést és tiszteletet. Az üdvözetekhez Benedikt Ede köszöntő szavai csatlakoztak, a ki hatásos közvetlenséggel emlékezett meg arról, hogy ő egyetlen élő tagja annak a hitközségi előljáróságnak, mely egy félszázaddal ezelőtt a rabbi beiktatásán részt vett. Az ünneplés után az egész közönség a Hymnusra zendített rá, az utcán egybegyült polgárság pedig lelkes éljenzéssel fogadta a városházából kilépő köztisztelettől övezett papot.

— **Dr. Schnitzer Ármin komáromi főrabbi, az ORE elnökének ünneplése.** A Magyar Izrael juniusi száma jelezte, hogy Dr. Schnitzer Ármin ötven éves papi működésének jubileumát a komáromi hitközség és az ORE nagyszabású ünnepekkel fogják megülni. Ezek az ünnepek — istentisztelet és az ORE diszgyűlése — a főrabbi kívánatára elmaradtak. Életkorára és egészségi állapotára való hivatkozással kérte az izgalmakkal egybekötött ünnepek mellőzését. Meg kellett hajolnunk óhaja előtt és beérnünk azzal, hogy az ORE nevében üdvözlő irattal köszöntöttük. A diszesen kiállított üdvözet, mely Dr. Venetianer Lajos, az ORE jegyzőjének tollát dicséri, a következőképpen hangzik:

Főtisztelendő Elnök úr!

Az Országos Rabbiegyesület nevében kartársi szeretettel és félszázados eszményi munkásság iránt érzett hódoló tisztelettel üdvözöljük Önt papi működése 50. évfordulója alkalmából.

Régi mestereink a tapasztalatból merített ama gyakori jelenségre utalnak, hogy a társadalom üdvét és az egyén boldogságát előmozdító nemes feladatra csak érdemeseket szemel ki az isteni Gondviselés. A szellemi és erkölcsi érték legigazibb becslését, valamint a közjóra irányuló önzetlen buzgóság legfőbb jutalmazását abban látják vallásos tanaink, hogy a Mindenható a jövő temploma felépítésének szolgálatába rendeli az ilyen erőt, melyet annál tovább tart szolgálatban, minél hatékonyabb tényezőjét képezi a jelen alakításának és a jövő előkészítésének. Igaz ugyan: rendszerint a látható eredményhez viszonyítja a világ az erő értékét, de mi tudjuk, hogy az épület homlokzatát szembeötlő diszbe borító művész nem szolgálja értékesebben Isten viláგuralmának céljait, mint a napsugártól nem érintett munkás, ki verejtékes hévvel fejt ki a bányából a köveket és hordja össze a jövő templomának alkotó részeit.

Szeretettel és elismeréssel környezik Önt ama hivei, kik az Ön munkásságának közvetlen tanui. Tisztelet babérját fonják az Ön neve köré távol állók, kik a mai nagyritka ünnep alkalmából áldják az egek Urát, a miért ily értékes erővel ajándékozta meg az emberiség lelkes munkásainak sorát. De a mi figyelmünket nem a mai nap irányítja először Ön felé. Mi rég felismertük Önben azt a kiváló egyéniséget, melyet a Gondviselés állított céljai szolgálatába és e tudatban választottuk Önt a magyar Izrael papjainak vezérévé, hogy világító bölcseségével, fenkölt érzésű szívével és tette kész akaraterejével irányítsa a magyar rabbikar törekvéseit.

Hódolattal járulunk Ön elé a mai napon, megköszönve odaadó, lankadatlan ténykedését. És kérjük: merítsen további munkásságához erőt a mi

forró imánkból, melylyel mennyei Atyánk áldásáért fohászunk, hogy Ön még sokáig állhasson egyesületünk élén a magyar Izrael díszeré s hazánk üdvére.

Budapesten, 5672. Tamuz 8-ikán.
1912 június 23-án.

A Ferenc József-rend lovagkeresztjének átadása augusztus 18-án hitközségi diszgyűlés keretében történt meg, a mely, noha hivatalos meghívókat nem bocsátottak ki, az egész komáromi társadalomnak alkalmat adott annak a nagybecsülésnek és mély rokonérzésnek a kifejezésére, a melyet a kitüntetett főrabbi félszázados áldott munkásságával kivívott magának. Az ünnepség a hitközség tanácstermében folyt le, mely zsufolásig megtelt a gyülekezet tagjaival és a komáromi társadalom előkelőségeivel. Ott voltak Kürthy István főispán, Beöthy Zsolt miniszteri tanácsos, főrend, Domány János kir. tan. polgármester, Sárkány Ferenc kir. tan. országgyűlési képviselő, Dr. Vásárhelyi Domokos városi t. ügyész, Asztalos Béla megyei főjegyző, Fülöp Bódog pénzügyigazgató és a közélet más kitünőségei. Dr. Weisz Miksa hitközségi elnök a diszgyűlést emelkedett hangú beszéddel nyitotta meg; jelentvén, hogy annak egyetlen tárgya a hitközség félszázad óta munkálkodó tudós lelkipásztorának ünneplése, üdvözölte a díszes vendégsereget és köldöttséget menesztett az ünnepeltért, a kit megérkezésekor lelkes éljenzéssel köszöntöttek.

A lovagkeresztet Kürthy István főispán meleg szavak kíséretében tűzte Dr. Schnitzer mellére, üdvözölte a magas kitüntetés és egyszersmind a ritka évforduló alkalmából, azt mondván a többek között Három csillag: a hazafiság, vallásosság és jótékonyosság, az ünnepelt eszményi célpontjai ragyogták be Dr. Schnitzer Ármin fejét és ez a fő a király előtt sem maradt homályban. A főrabbi köszönő szavai után Dr. Weisz Miksa hitközségi elnök lelkes hangon méltatta az ünnepeltet, a ki a magyar rabbikar legelső sorába küzdötte fel magát, a zsidóság kül- és belügyeiben a vezéreszmék körül harcolt, országos és helyi intézményeket teremtett vagy segített létre hozni és egyik elsőrendű uttörője a magyar szónak a zsinagógában. Dr. Schnitzer meghatottan köszönte meg a hitközség elnökének üdvözlését. Őszinte lelkesedést keltett az a fogadalma, hogy hajlott korában is nem lankadó kedvvel és buzgósággal akarja szolgálni szeretett hitközségét. Ezt követte Domány János polgármester üdvözlő beszéde, a mely a városi törvényhatóság és a város egész polgársága nevében köszöntötte Schnitzert, mint a ki a város politikai, közgazdasági és társadalmi mozgalmában mindig tevékenyen részt vett. Majd Beöthy Zsolt a Jókai Egyesület nevében üdvözölte, kulturális tevékenységét magasztalva. Frenetikus tapsvihar zúgott fel, midőn Beöthy ezekkel a szavakkal végezte köszöntését: adjon a Mindenható a magyarnak sok olyan zsidót, mint Ön és ajándékozza meg a zsidóságot sok olyan magyarral, mint Ön.

Dr. Schnitzer mélyen átérzett köszönő válasza után az egyesületek küldöttségei járultak eléje. Elsőnek az lsr. Nőegylet, melynek nevében Ne

mes Soma titkár köszöntötte az egyesület megalakítóját, azután Dr. Váshelyi Domokos a Chevra Kadisa nevében üdvözölte és egyben átnyújtotta annak értékes ajándékát, Grünfeld Adolf az Ahavasz Achim, Deutsch Károly a Bikur Cholim nevében szölt. Az ifjuság üdvözlétét Steiner Béla tolmácsolta, az ifjuság nevelőjét ünnepeve és nevére szöló 1000 koronás alapítványt nyujtva át, majd Krausz Mór rabbi a hitközség tisztikara nevében és végül a szönyi fiókhitközség megbizásából annak elnöke üdvözölte. Mindezekre a beszédekre Dr. Schnitzer bámulatos ötletességgel és korát meghazudtoló frissességgel felelt. A lélekemelő, bensöséges és egyszerüsége mellett is nagyszerü ünnepszeg az elnök zárószavával és az ünnepeelt förbabbi lelkes éltetésével ért véget.

Az ünnepszeg megelőzö szombaton Dr. Schnitzer a templomban hálaímát mondott, mely könyekig meghatotta a hiveket, a kántor pedig az alkalomnak megfelelő שִׁבְרֵךְ-ot adott elö.

— **A községkerületi elnökök gyölése.** Az izraelita községkerületi elnökök július hó 8-án gyölést tartottak. A gyölés d. e. 10 órakor kezdödött és délután 2 órakor végzödött. Az elnöki tisztet Dr. Mezei Mór, az Országos Iroda elnöke, az előadóit pedig Dr. Mezey Ferenc, az Országos Iroda titkára töltötte be. A rendkívül érdekes és tartalmas gyölésről a következöket közölhetjük:

Jelenvoltak: Dr. Guth Jenö a II., Dr. Singer József a IV., Dr. Mezei Mór a VI., Wertheim Ármin a XI., Dr. Pfeiffer Fülöp a XII., fancsikai Schwartz Ferenc a XXI., Dr. várhelyi Rósa Izsó kir. tan. a XXII., Dr. Weisz Miksa a XXIV. községkerület elnöke és Dr. Gutlohn Henrik a XV. kerület elnökhelyettese.

Kimentették magukat Donáth Manó a III., mucsinyi Wohl Rumi Adolf a V., báró Gutmann Vilmos a IX., Leopold Sándor a X., Dr. Rosenberg Gyula orsz. képviselő a VIII., Dr. Weisz Béla a XV. községkerület elnöke, Dr. Feldmann Bódog a VIII. és Taglicht József a XXVI. izraelita községkerület elnökhelyettese.

A jegyzökönyv hitelesítésével Dr. Guth Jenö és Wertheim Ármin kerületi elnökök bizattak meg.

Elnök kegyelettel emlékezett meg Dr. Berkovits Ferenc és Dr. Schul Gyözö kerületi elnökök elhunytáról. Méltatta érdemeiket, melyeket a gyölés jegyzökönyvébe iktatott.

Ezután üdvözölte fancsikai Schwartz Ferenc a XXI. (Nagyvárad), Dr. Weisz Miksa a XXVI. (Kolozsvár), és Dr. Singer József a IV. (Liptószentmiklós) kerület új elnökeit, kik közül utöbbi mint elnökhelyettes régi idő óta buzgón képviselte a kerületet.

A napirend fötárgya az államsegéyek kiosztása volt. — Az Országos Iroda kidolgozott javaslatait a ker. elnökökkel előzetesen közölte. E proposziók képezték a tárgyalás alapját Beható tanácskozás után az államsegéyek következöképen osztattak ki:

1. Zsidó kulturális intézmények. Az 1910. évi július hó 14-én 75,706.

sz. kultuszminiszteri rendelet értelmében az államsegélyjavadalom, vagyis ez évben 109,040 korona összegnek 10%-a, azaz 10,904 korona zsidó kulturális intézmények között lévén szétosztandó, az összegnek elosztása a következőképpen történt

Az Országos Rabbiképző-intézet menzája 1000 korona. Az Országos Izr. Tanítóképző intézet szegénysorsu növendékeinek segélyezésére 1000 korona. Magyar Zsidó Múzeum javára 800 kor. Irodalmi célokra 1800 kor. Az izr. hitközségi hivatalnokok létesítendő segély- és nyugdíjintézményére (Kezeli az Orsz. Magy. Izr. Közalap) 5000 kor. Az Országos Rabbiegyesület általános céljaira 600 kor. Az IMIT részére a Talmud fordítása céljára 600 korona. Összesen 10·800 korona.

II. *Hitközségek*: 66·60 kor.

III. *Rabbik és rabbiözvegyek* K. 10·750

A fennmaradó összegre nézve az Országos Izr. Iroda elnöksége felhatalmazást nyert, hogy a még tárgyalás alatt levő számos kérvény alapján és az illetékes kerületi elnökség meghallgatása után a rendelkezésre álló összeget kerületi elnöki gyűlés egybehívása nélkül osztsa ki és a számadásokat szokott módon a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz terjeszse fel.

Tudomásul vette a kerületi elnökök gyűlése, hogy a vallás és közoktatásügyi minisztérium a múlt évi államsegélyre vonatkozó számadásokat jóváhagyó tudomásul vette és hogy az Orsz. Irodának az államsegélyek kezelése tekintetében ez évben is a felmentvényt megadta.

A hitközségeket újból figyelmeztetni fogják, hogy az *államsegély iránti kérvények* az illetékes kerületi elnökség útján mindig legkésőbbben március hó 1-ig nyújtandók be az Országos Iroda elnökségénél. A kérvények a hitközség költségvetésével, előző évi zárszámadásával szerelendők fel. A zárszámadásokban a nyert államsegély a következőképpen tüntetendő ki a bevételek közt: „Az izr. egyházi célokra törvényhozásilag megállapított összegből az Orsz. Izr. Iroda útján utalványozott államsegély“. A zárszámadások szintén a kerületi elnökségek által láttamozandók és az államsegélyek szempontjából két példányban állítandók ki, melyek közül az egyik a minisztérium számára szolgál, míg a másik az újabb segély iránti kérvényhez csatolandó. A kérvényhez mellékelendő a hitközségi tagok névjegyzéke és a hitközség területén lakó izr. vallásuak lélekszámának kimutatása. Az érdekelt hitközségek ez alakszerűségek betartására figyelmeztetendők, mivel a megjelölt módon fel nem szerelt és kellő időben be nem érkezett folyamodások figyelembe vehetők nem lesznek.

A *hitközségi alkalmazottak fizetési- és nyugdíjügyében* Dr. Mezey Ferenc részletes előterjesztése alapján élénk eszmecsere fejlődött ki, melyben a megjelent kerületi elnökök mindegyike résztvett. A kerületi elnökök az Országos Iroda felhívására már előzetesen nyilatkoztak a kérdésben, de mint-hogy a vélemények elágaztak, az ügyet napirendre kellett hozni. A gyűlés melegen karolta fel az egész kérdést és felkérte az előadót, hogy e tárgyban a kérdés rendezésére alkalmas laboratóriumot készítsen, melyben ugy a

fennforgó viszonyokat, valamint a jövő fejlődést figyelembe véve, a hitközségi alkalmazottak és a hitközségek érdekeit összhangba hozva, konkrét előterjesztéseket tegyen. Az államsegélyekből ez évben már 5000 koronát hasítottak ki a nyugdíj-alap javára.

A középiskolai hitoktatók helyzetének rendezése tárgyában gróf Zichy János kultuszminiszter tudvalevőleg egységes intézkedéseket kíván tenni, mely kérdéssel az Országos Iroda felhívására az egyes kerületi elnökségek tüzetesebben foglalkoztak. A gyűlés a kérdést alapos megbeszélés tárgyává tette és elhatározta, hogy ez ügyben az Országos Rabbiképző-intézet és az Országos Izr. Tanítóképző-intézet tanári karának, továbbá az Országos Rabbiegyesület és az Országos Izr. Tanítóegyesület elnökségének véleményei kéressenek ki, melyeknek alapján az Országos Iroda a kerületi elnökök legközelebbi gyűlésén javaslatot terjeszzen elő.

Az érsekújvári hitközség kebelében felmerült kérdés kapcsán a gyűlés tárgyalás alá vette azt a kérdést, hogy *nők iskolaszékben részt vehetnek-e* és igenlőleg határozott.

Felmerült az a kérdés, hogy az *ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztosításáról szóló 1907. évi XIX. t.-c. a hitközségekre, illetve alkalmazottaikra kiterjed-e?* A kormány az Orsz. Iroda véleményét kérte ki ez ügyben, mivel e vitás kérdés körül számtalan per és vizsály keletkezett. Előadó jelenti, hogy a kormány az Iroda előterjesztése értelmében döntötte el a kérdést. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium 1912. évi június hó 21-én 2086. eln. szám alatt közölte az Irodával a kereskedelemügyi m. kir. miniszter 1912. évi május hó 16-án 30.578 VI. D szám alatt kelt döntését, mely szerint az 1907. XIX. t.-c. határozmányai a hitközségi alkalmazottakra nem terjednek ki. A gyűlés e jelentést meglelégedéssel vette tudomásul.

A zsidó utónevek, illetve azok kiigazítása tárgyában kiadott vallás- és közoktatásügyi miniszteri 84.561/912. számú körrendeletet a gyűlés örömmel vette tudomásul és gróf Zichy János vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ö excellenciájának ezen számos zsidó családra kedvező intézkedéséért jegyzőkönyvi köszönetet és elismerést szavaz.

A kisebb izr. népiskolák felszólása folytán szükségessé vált lépések bejelentése, egyes kerületek megalakulására, a közsegkerületi bíróságok funkciójára, a felekezetet érdeklő statisztikai ügyekre vonatkozó tárgyalás és néhány bizalmas jellegű kérdés megbeszélése után a gyűlés berekesztetett és az Országos Irodának működéséért a legmelegebb elismerés szavaztatott.

— **A XXI. községkerület** május hó 27-én Nagyváradon közgyűlést tartott. Dr. Berkovits Ferenc elnök elhalálózása folytán a gyűlés Schütz Albert indítványára az elnöki teendőkkel Mihelly Adolfot, mint korelnököt bizta meg, ki az elnöki széket elfoglalván, megnyitójában kegyelettel adózott a kerület elhunyt jeleseinek, különösen pedig Dr. Berkovits Ferenc emlékének. A kegyeletes megemlékezést a felekezet közviszonyainak ecsetelése követte. Azt mondta: akárhányszor jövünk tanácskozni, nem mulaszthatjuk el

egyszer sem, hogy lelkünk egész hevével ne tiltakoznánk orthodox testvéreink azon hamis tétele ellenében, hogy a zsidóság ne volna egységes; hogy mi neologok más felekezetet képeznénk, mint ők. Sajnos, hogy ezt a viszálykodásra alkalmas témát akkor feszegetik legjobban, a mikor a zsidó felekezetnek mindenben egyet kell értenie. Nem látják-e, hogy az a hatalmas, mondhatnám leghatalmasabb uralkodó vallás is miként szervezkedik, hogyan erősíti magát és miként toborozza hiveit a népszövetségi táborba... E közgyűlést nagyfontosságúnak tartom azon indítvány folytán, melyet Dr. Kecskeméti Lipót főtisztelendő ur a napirendre tétetett és a melyet előterjeszteni szives lesz. A főrabbi ur ki fogja mutatni, hogy a mit ellenfeleink állítanak, nem egyéb a történelem meghamisításánál és itt az ideje annak, hogy e körülményről a legilletékesebb körök és az egész magyar közvélemény felvilágosíttassék. Bátran mondhatjuk tehát, hogy a főtisztelendő ur valóságos felderítő szolgálatot fog teljesíteni ez igaz ügynek.

A közgyűlés Mihelyf Adolf beszédét általános tetszéssel fogadta és teljes szövegében jegyzőkönyvbe foglalni határozta. Az elnöki megnyitót a kerületi képviselők bejelentése és a tisztikar megválasztása követte. Elnökké fancsikai Schwartz Ferencet, helyetteseivé Wechsler Adolft és Mihelyf Adolft választották. Elöljárósági tagok lettek: Dr. Adorján Ármin, Dr. Bartha János, Dr. Kecskeméti Lipót, Léwy József, Dr. Perczel Adolf, Reismann Mór, Dr. Rezső Mór, Schwartz Márton és Sebestyén Sándor; titkár: Schütz Albert, pénztáros Mezey Sándor, ellenőr: Aufricht Mór, bírósági elnök: Mihelyf Adolf, elnökhelyettes: Dr. Szemző Gyula. Választottak továbbá öttagu költségvetési bizottságot (elnök: Dr. Rezső Mór), öttagu számvizsgáló bizottságot, 13 tagu iskolai bizottságot (elnök: Dr. Kecskeméti Lipót), 6 tagu választási bizottságot (elnök: Dr. Grosz Menyhért), 12 tagu kongresszusi választó kerületeket beosztó bizottságot (elnök: fancsikai Schwartz Ferenc) és 24 bírósági tagot, kik két csoportban fognak működni.

A választás után az új elnök megtartotta székfoglalóját, a melyben a többek között azt mondá: a zsidóság sok ezer esztendőös palládiumát, a zsidó egységet és az ezen egységben rejlő erkölcsi erőt, a mely az egész civilizált világnak soha el nem muló, örök érvényű törvényeket adott, megbolygatni, kettészakítani kísérelték meg... Pedig a mi vérrel írott történelmünkben is megtudhatnák, hogy a külellenség ellen még nemzeti önállóságunk teljes megsemmisítése után is, a hol a zsidóság lényegét képező erkölcsi törvényeken alapuló nemzeti javak megvédéséről volt szó, mindig helyt tudtunk állani és ha tudnák, hogy a testvér-harc, a mit kellő megfontolás híján ellenünk kezdeményeztek, végeredményében őket, a támadókat fogja legérzékenyebben megbántani, bizonyára ők volnának az elsők, kik a harccal felhagynának.

A székfoglaló után Dr. Kecskeméti Lipót előterjesztette indítványát a zsidóság egységének történetkritikai kimutatása tárgyában és azt nagyobb szabású történeti és filozófiai előadással támogatta meg. Az indítvány a következő: Emlékiratot dolgoztasson ki az Országos Iroda, a mely — ügyet nem vetve a napi hangulatokra — a tudomány igazságaival világít rá a

kérdésre: hogy kifejtji a zsidóság egységét, a történetét és a filozófiáját; és rámutat az egységben a sokféleségre, mint az élet természetes jelenségére. A munka a kormánynak szóljon; de egyttal az ország és a külföld tudósainak is, meg műveltjeinek. Hadd legyen az ügy a végtelen kritikáé. Gondoskodni kell természetesen német, angol és francia kiadásról is. A szerkesztésre kérje fel az Országos Iroda Dr. Bacher Vilmos, Dr. Mezey Ferenc és Dr. Blau Lajos urakat.

Az indítványt mélyen járó fejtegetések okolták meg, a melyek a zsidóság egységét bizonyították. Bizonyításában előbb a multat idézi meg tanúnak, hogy a zsidóság felfogásában mindig megvolt a többféleség és mégis egy volt a zsidóság, azután az orthodoxia elvének, a kétfelkezetőségnek a kritikáját adja. Az előadás a következő szavakkal zárul:

Kár a szóért, az igazság szava után is marad minden a régiben: az orthodoxság és a neológság két külön felekezet; a neológ zsidó nem zsidó. És sokszor milyen hangok a küzdelemben: a mikor hallom, igazán úgy vagyok vele, hogy nagyon szívesen megtagadnám a közösséget — de mit tegyek, ha egyszer úgy igaz, hogy egy a zsidóság!

A ki két felekezetről beszél, olyan motivumon indul, hogy épen olyan joggal beszélhetne szárról is, meg százezerről. Ha tetszik neki, beszélhet is szárról meg százezerről; csak kettőről nem. Mert hol a mérték? hol a határ? Az egyik ember érzésben, gondolkozásban messzire kerülhetett a másikatól; de a két legszélső typus között is semmi megszakadás, hanem fölfelé, vagy lefelé menő eleven kapcsolat: élő emberek, zsidó emberek.

Egységes a zsidóság. Ő van benne többféleség: Hála Istennek, hogy van; az lenne a baj, ha nem volna. Az a sokféleség az, a mi nélkül nincs élet; az a sokféleség, a mibe az élő szervezet belekényszeredik, hogy diadalal állja a változó, a rászakadó történeti elveket. A milyen erkölcsi jog a zsidó konzervativságban, olyan erkölcsi szükségesség a modern zsidóság.

Vagy mégis igazuk lenne, hogy két zsidóság van? Hát ha két zsidóság van, nem most kezdődik az, hanem mindig is kettő volt. Hibásan tanultuk és hibásan tanítottuk a zsidóság történetét; visszafelé is, végig a multon át, kettőbe kell szakítani a zsidóságot.

Hogy ők más vallás? Nem az, a mi mi vagyunk? Senki sem bánthatja azt a nagy jogot, azt a szent jogot, hogy más vallás legyenek. De akkor mondják ki, hogy ők nem zsidók, mert mi zsidók vagyunk.

Nem bánjuk, mondják ki, hogy ők az Egyisten kedveltjei, választottjai, szolgálói, a kiknek új nevet ad Isten, nekünk szentségünk a zsidó név és tovább is becsülete lesz bennünk a zsidó névnek.

Ha pedig csak ők a zsidóság és mi más valami vagyunk: akkor nemcsak Maimuni nem volt zsidó és nemcsak Ezsajas meg Dávid király nem volt az: de nem volt zsidó — életemre mondom — akkor nem volt zsidó Móse Rabénu sem.

A mindenkit magával ragadó előadást Dr. Adorján Ármin méltatta, elfogadásra ajánlja Dr. Kecskeméti indítványát és azt javasolja, hogy a tanulmány egész terjedelmében a közgyűlés jegyzőkönyvébe vétessék és kinyom-

tatva úgy a községkerületi községeknek, mint az ország többi községkerületeinek küldessék meg. A közgyűlés lelkesedéssel járult hozzá az indítványhoz és a számvizsgálók jelentésének tudomásvétele és a felmentvény megadása után az elnök záró szavaival véget ért. A jegyzőkönyv, mely az előljárásnak az 1909—1911. évekről szóló jelentését is egész terjedelmében közli, a jelentős tartalomhoz mért szép kiállításban jelent meg.

— **A XII. községkerület** június 9-én tartotta meg közgyűlését Győrött. Megelőzőleg istentisztelet volt, a melyen *Dr. Schwarz* Mór főrabbi az egybegyűlteket melegen üdvözölte és a megoldást sürgető feladatok szolgálatában kifejtendő tevékenységre buzdította.

A közgyűlést *Dr. Pfeiffer* Fülöp elnök nyitotta meg. Szíves szavakkal üdvözölte a megjelenteket és örömeinek adva kifejezést a nagy számban való megjelenésért, a jegyzőkönyv vezetésére *Pintér* Lajos titkárt, hitelesítésére *Dr. Weisz* Miksát és *Perl* Józsefet kérte fel.

Pintér Lajos titkári jelentése tüzetesen ismertette a legutóbbi közgyűlés óta lefolyt három esztendő történetét és kiemelve annak a felekezet egyetemét érdeklő legfontosabb mozzanatait, hálásan emlékezett meg *Schreiber* Ignác 100,000 koronás adományáról, a mely tápintézet létesítésére fog szolgálni.

Dr. Schnitzer Ármin indítványára hálás elismerést szavaztak *Dr. Pfeiffer* elnöknek, *Schreiber* Ignácot pedig táviratilag üdvözölték. Az Izraelita Patronageről való megemlékezés *Dr. Weisz* Miksának alkalomul szolgált azoknak az érdemeknek méltatására, a melyeket *Dr. Schnitzer* Ármin és *Fried* Kálmán a magyar zsidóságnak e nagy jelentőségű intézményének megalakulása körül szereztek. Indítványára azokat jegyzőkönyvbe iktatták és egyszersmind *Pintér* Lajosnak a tartalmas jegyzőkönyv szerkesztéséért köszönetet mondtak.

Ezután *Dr. Schwarz* Mór tette meg tanfelügyelői jelentését. Kegyeletesen emlékezett meg *Dr. Weisz* Izsák és *Handler* Márk főrabbi elhunytáról, méltatta azt az eredményes munkát, a mely az ifjuság vallásos nevelésének szolgálatában folyik és elismeréssel adózott azoknak, a kik abban buzgólkodnak. Szólt abbéli törekvéseiről, hogy a hitoktatás az Országos Tanterv alapján a helyi viszonyok mérlegelésével menjen végbe és megemlékezett arról a válságos helyzetről, a melybe a zsidó iskolák az ingyenes népoktatást elrendelő törvény hatályba lépte folytán jutottak, kívánatosnak jelezve, hogy az iskolák segélyezésére megfelelő intézkedés történjék.

A tanfelügyelői jelentéshez élénk vita kapcsolódott. Elismeréssel és hálával adóztak *Dr. Schwarz* Mór munkásságának, a melynek méltatása során *Dr. Schnitzer* Ármin indítványt tett, hogy egyöntetű tanterv megállapítása végett bizottságot küldjenek ki. A vitában *Perl* József, *Dr. Pfeiffer* Fülöp, *Krausz* Miksa és *Meller* Ignác vettek részt és elhatározták, hogy a bizottságot kiküldik.

A pénztári jelentés tudomásvétele után megejtették a választást. *Perl* József indítványára a tisztikar és bizottságok tagjait egyhangu határozattal a következőképpen választották meg. Elnök: *Dr. Pfeiffer* Fülöp, elnökhelyettes:

Dr. Schnitzer Ármin, ker. tanfelügyelő: Dr. Schwarz Mór, titkár: Pintér Lajos, előljárósági tagok: Dr. Áldori Mór, Krausz Miksa, Márkus Zsigmond, Perl József, Schwarz Jakab, Dr. Schwarz Mór, Dr. Spiegel Ármin és Dr. Weisz Miksa. Birósági elnök: Dr. Pfeiffer Fülöp, elnökhelyettes: Dr. Áldori Mór, tagok: Grünfeld Adolf, Kohn Ede, Krausz Miksa, Márkus Zsigmond, Perl József, Schmidl János, Dr. Schnitzer Ármin, Schrank Salamon, Schwarz Jakab, Dr. Schwarz Mór, Dr. Weisz Miksa és Dr. Werner Dávid. A jelen volt megválasztottak letették az ünnepélyes fogadalmat.

Dr Pfeiffer Fülöp meleg köszönetet mondott az ismételt megnyilatkozott bizalomért, ígéretet tett, hogy a jövőben is a multhoz hasonlóan fog munkálkodni és annak a reménynek adott kifejezést, hogy meg fog szünni a vizsály, a mely a magyar zsidóságban dül, hogy sikerülni fog összhangzatos törekvésekben egyesíteni a hitfelekezet tagjait.

A közgyűlés az *Országos Iroda* és *Szabolcsi Miksa* szerkesztő érde-meinek méltatásával és ezek távirati üdvözlésével végződött. Utána diszbed következett.

— **Az Országos Értekezet határozatainak közlése az illetékes miniszterekkel.** Az országos autonómia megvalósítása céljából megindult akció vezérei június 28-án nyújtották át a február 20-iki Országos Értekezetnek határozatait Zichy János gróf vallás- és közoktatásügyi miniszternek, valamint Lukács László miniszterelnöknek és jóakarukat kérték a béke helyreállítására irányuló törekvések számára. A küldöttséget Székely Ferenc udv. tanácsos, az Országos Értekezet elnöke vezette és annak nevében szölt a miniszterekhez. Zichy János grófhhoz a következő beszédet intézte :

Nagyméltóságod előtt ismeretesek azok a zilált állapotok, a melyekben ezidőszerint a magyarországi zsidó hitfelekezet sinlódik. Tudvalevő az is, hogy az alkotmány helyreállítása óta állandó törekvését képezte felekezetünk legjobbjainak, hogy véget vetve az áldatlan vizsálykodásnak, megalkossák az egységes magyarországi zsidó autonómiát, a melynek keretében senki vallási meggyőződését nem korlátozva, tisztelve régi szokásokat és hagyományokat, a zsidó hitfelekezet megtalálja a politikai és adminisztratív egységet és ezzel azt a lehetőséget, hogy hitközségeiben helyreállítsa a rendet, hogy koncentrálja a fogyatékos erőket, ilyképen papról, tanítóról, egyházi és kulturális intézményeiről jobban gondoskodhasson.

Ez volt a célja annak az országos gyűlésnek is, a mely f. é. február 20-án itt Budapesten megtartott és a melynek határozatát, annak megbízását teljesítve, ezennel van szerencsém átnyújtani. A határozat két részre oszlik: az egyik tiltakozás azon lehetetlen és szörnyü tévtan ellen, a mely bizonyos oldalról forgalomba hozott és mely a magyarországi zsidóságot két felekezetre akarja széthasítani. A másik hangoztatása az egységes magyar zsidó autonómia általánosan érzett szükségének és a mellette való állásfoglalásnak. Szükségesnek tartom hangsúlyozni, hogy ezek a határozatok egyhangulag hozattak és hogy a gyűlésen a zsidó felekezet minden árnyalata

képviselve volt. Ezzel megfelelve megbízatásunknak, még csak az marad hátra, hogy Excellenciád köztiszteletben álló személyében az ország kormányának jóakarátát kérjem mozgalmunkra nézve, mely egy nagy és tekintélyes felekezet kebelében az egység és béke helyreállítását célozván, ezzel a magyar állam és a magyar nemzet eminens érdekeit kívánja szolgálni. Magunkat és jó ügyünket újból Excellenciád kegyébe ajánlom.

Székely Ferenc beszédére a miniszter következőképpen felelt :

Mélyen tisztelt uraim! Örömmel veszem tudomásul, a mit méltóztatott itt nekem azon hitben és reményben elmondani, hogy azt, a mit méltóztatott itt kifejezni, a magyarországi zsidóság java is így vallja, így akarja. Méltóznak tudni azt, hogy én igenis igyekeztem megismerni a zsidóságnak ügyét és azokat a körülményeket, a melyek itt sok tekintetben befolyásolják ennek a kérdésnek helyes kialakulását és erre nézve nyilatkozatot is tettem a parlamentben. Nekem ezt a kérdést nagy óvatossággal kell kezelnem, hisz más vallásfelekezetű lévén, a lehető legnagyobb óvatossággal, tapintattal és a legnagyobb liberalizmussal kell hogy ezt a kérdést kezeljem. Legyenek meggyőződve, hogy a zsidóság sorsa ebben a tekintetben is a zsidóság kezében van letéve. A mennyiben önök azzal a súlylyal, azzal az egységes akarattal fel tudnak és fel akarnak lépni, a mely szükséges ily dolog teljes és tökéletes kialakulásához, én leszek az, a ki a legnagyobb örömmel fogok segítségükre sietni és *autonómiájuk létrejövetelén közreműködni*. Akarom hinni és remélni, hogy azon az uton haladva, a melyen megindultak, el fogják érni céljukat s akkor még inkább megfelelő erkölcsi tökéjét fogják reprezentálni annak a zsidóságnak, a mely a multban is Magyarország kulturális haladásának és fejlődésének egy *igen nagy emeltyűje volt*.

Lukács László miniszterelnökhöz Székely Ferenc a következő beszédét intézte :

Nagyméltóságú miniszterelnök Ur! Kegyelmes Uram! A zsidóságnak az alkotmány helyreállítása óta állandó törekvése s a zsidóság legjobbjai azon fáradoztak, hogy helyreállítsák az egységet és a békét a felekezetben, hogy egységes *autonómiát* létesítsenek, a mely kiméletesen bánva mindenféle vallásos meggyőződéssel, a mely tiszteletben tartva az ősi szokásokat és hagyományokat, mégis lehetővé tegye a magyarországi zsidóságnak politikai és adminisztratív egységét, a mely a hitközségek erejét megerősíti, a mely jobban, mint eddigelé, képessé teszi őket, hogy az ő adminisztratív, humanitárius és kulturális feladataiknak megfelelhessenek, hogy megszabaddítsák az ország közigazgatását azon számtalan apró perpatvartól, azon millió ügyektől, a melyekben állandóan terhelik őket azok a viszálykodások, a melyek a zsidóság kebelében ma fennforognak.

Kegyelmes Urunk! Meg vagyunk győződve arról, hogy ez a törekvésünk, a melynek kifejezést adott a febr. 20-án megtartott országos értekezlet is, a mely 250 hitközség képviselőjét foglalta magában, mindenféle felekezeti árnyalatból, hogy ez a törekvésünk, mondom, számíthat és joggal számít a kormány támogatására és jóakarátára, miután e törekves egyezik

az ország érdekével, a nemzet érdekével, miután egy nagy és tekintélyes hitfelekezet kebelében helyre akarja állítani azt a békét, a mely garanciája a jövő haladásnak és kulturális előretörekvésnek. Excellenciának még egyszer kérjük szives jóindulatát és pártfogását a mi jó ügyünk, a mi kérelmünk iránt.

Székely Ferenc beszédére a miniszter elnök így felelt:

Méltóságos Uram! Igen tisztelt Uraim! Fogadják köszönetemet, hogy szivesek voltak engem felkeresni és bizalommal fordulni hozzám ügyükben. Meg lehetnek győződve, hogy a zsidóságnak ugy kulturális, mint politikai fontosságát annyira méltánylom, hogy önként értetődik, hogy minden kérdésben, a melyben szivesek a kormányhoz fordulni, az én részemről és a kormány részéről mindig teljes jóakarattal és támogatással fognak találkozni. Ebben az ügyben, a melyet Öméltósága említett, be kell vallanom, hogy eddigi foglalkozásom, vagyis ügyköröm mellett nem lévén alkalmam közlebről foglalkozni vele, természetesen nem vagyok részletesen tájékoztatva. Azonban annyit kijelenthetek, hogy az összetartás és egyetértés helyreállítására irányuló törekvését az uraknak teljes jóakarattal fogom támogatni és ha ez irányban méltóztatnak a kormányhoz fordulni, igen szivesen állok rendelkezésükre. Köszönöm újból is szives megjelenésüket.

A tisztelgések alkalmat nyújtottak a küldöttség tagjainak, hogy a minisztereket a felekezet viszonyairól tájékoztassák. Nagyon hatásosak voltak Dr. Mezey Ferenc és Szabolcsi Miksa kijelentései, a melyek a miniszterelnököt annak ismételt hangsúlyozására indították, hogy a kormány mindig kész lesz a béke és az egység helyreállítására irányuló törekvéseket támogatni.

— **Az Országos Magyar Izraelita Közalap Bizottsága** június 25-én ülést tartott. Jelen voltak a tisztikar részéről báró *Hatvany-Deutsch* Sándor főrendiházi tag elnök, Dr. Mezei Mór másodelnök, Baumgarten Lajos pénztáros és Dr. Mezey Ferenc előadó, továbbá D Guth Jenő, báró Gutmann Vilmos, Várhelyi Rósa Izsó dr. kir. tanácsos, enyingi Wertheim Ármin és mucsinyi Wohl-Rumi Adolf ker. elnökök, valamint Winterberg Gyula udv. tanácsos, a Pesti Chevra Kadisa elnöke. Távolmaradásukat kimentették Dr. Donáth Manó (Trencsén), báró Hatvany-Deutsch József, Dr. Kohner Adolf udv. tanácsos, Dr. Singer József (Liptó-Szt.-Miklós) és újpesti Wolfner Tivadar.

Báró Hatvany-Deutsch Sándor melegen üdvözli a jelenlevőket és nagy vonásokban ismerteti a Közalap munkáját, a melyet részleteiben méltat Dr. Mezey Ferenc előadói jelentése. A Közalap tiszta vagyona alig haladja túl az egymillió koronát. Rendkívül csekély összeg azokhoz a nagy feladatokhoz mérten, a melyeknek szolgálatában áll. Magas célok lebegtek azok szeme előtt, a kik létesítették és érthetetlen, hogy hitrokonaink áldozatkészsége csak nagy ritkán irányul reá és hogy vele szemben gyakran még a vállalt kötelezettségről is megfeledkeznek. Intézményeket, testületeket és személyeket támogat, tudományos és művészeti törekvéseket mozdít elő és soha sem kutatja, hogy milyen pártárnalathoz tartoznak azok, a kik segítségért fordulnak hozzá. A körösmezői iskola neki köszöni fennállását, ötvenegy más

iskola egy vagy több izben részesült támogatásában. 76,942 K 53 f-re rúg az az összeg, a melylyel a Közalap fennállása óta iskolákat segélyezett. Az utolsó négy évben több mint 133,000 koronát fordított a magyar zsidóság kulturtörökvéseinek istapolására, ebből az összegből hitközségeknek és ezek intézményeinek 30,548·30 K jutott. A hitközségi tisztviselők nyugdíjintézetének alapját 18,984 K 38 f-rel dotálta, az IMIT, a Zsidó Muzeum, az ORE, a Patronage, az OMIKE menzája, az Országos Rabbiképző és az Orsz. Izr. Tanítóképző-intézet állandó támogatásában részesülnek és tisztikarának nemes önzetlenségére és bölcs körültekintésére vall, hogy az egész mintaszerűen adminisztrált intézmény ügy ezelése évente csak 1800 koronát vesz igénybe.

A bizottság hálás elismeréssel vette tudomásul Dr. Mezey Ferenc előadónak jelentését, mely a tisztikar lankadatlan buzgóságának és a Közalap szolgálatában kifejtett példaadó tevékenységének képét nyújtja. Ennek az intézménynek is az a férfiu a lelke, a kinek keze nyomaival mindenütt találkozunk, a hol a magyar zsidóság érdekében céltudatos és eredményes munka folyik. Ki kell ezt emelnünk, minthogy az előadó érthető okokból a saját tevékenységéről hallgatott.

A felmentvény megadását és a bizottság köszönetének kifejezését az 1912 évi költségvetés megállapítása és a bizottság kiegészítése követte. Uj tagjai: Adler Gyula, Dr. Basch Gyula, Dr. Bakonyi Samu országgyűlési képviselő, Bäumel Sándor udv. tanácsos, az ügyvédi kamara elnöke, Bárány Dirsztay Béla, Gomperz Károly, Lederer Arthur, Dr. Mayer Ödön országgyűlési képviselő, Dr. Nemes Zsigmond országgy. képviselő, Bárány Ohrenstein Henrik, Ormódi Ormódy Vilmos főrendiházi tag, Popper István, Dr. Stiller Mór, Schwartz Ferenc, Dr. Vadász Lipót országgyűlési képviselő, Dr. Vázsonyi Vilmos országgy. képviselő és haranyavári Ullmann Adolf főrendiházi tag. A számvizsgáló-bizottság tagjaivá választottak: Bárány Gutmann Vilmos, Winterberg Gyula és ujbpesti Wolfner Tivadar.

A bizottság kegyelettel adózott elhunyt tagjainak és különös elismerés kíséretében örököltette meg jegyzőkönyvében néh. *Sternthal* Adolf és neje Terézia emlékét, a kiknek végrendelezése folytán az 1911 évben a Közalap kulturcéljaira, első sorban pedig küzdő iskolák javára 140,000 korona alapítvány jutott a Közalapnak. Mucsinyi Wohl-Rumi Adolf szavá tette a Közalap alkotása idején alapított Ludovika-akadémiai helyek ügyét. Ennek kapcsán és a nyert felvilágosítások után Dr. Guth Jenő annak az óhajnak adott kifejezést, hogy ezekre a valláskülönbségre való tekintet nélkül rendelt alapítványi helyekre a zsidók figyelme kellő módon felhivassék. Dr. Várhelyi Rósa Izsó meglepéssel látja, hogy a Közalap egész igazgatására évente mindössze csak 1800 koronát költ és elismeréssel domborítja ki ennek a körülménynek jelentőségét, rámutatva arra, hogy napjainkban az uj alkotások rendszerint igen nagy igazgatási költséggel járnak. Tett indítvány folytán a tisztikar megbízást kapott, hogy a teljes bizottságot a mutalkozó szükség és belátása szerint megállapítandó időpontokon hívja egybe munkálatait az eddigi szellemben folytassa és évenként a számvitel eredményeiből a bizottság tagjainak

rövid értesítést küldjön. Ezzel a teljes ülés véget ért, a tisztikar pedig nyomban megtartott értekezletben a függő ügyeket intézte el.

— **Papiktatások.** A *békéscsabai* orthodox hitközség június 2-án iktatta tisztségébe *Klein* Károly rabbit. Az ünnepségen képviselve voltak a hatóságok és a kongresszusi hitközség. Az új rabbit a főszolgabíró üdvözölte, a kinek beszédére a rabbi magyarul felelt. A diszebédén felhangzott felköszöntők során a kongresszusi hitközség képviselői a felekezeti pártok kibékítésének szükséges voltáról szóltak. Szavaik élénk visszhangot keltettek.

A *tatai és tóvárosi izr. hitközség* július 29-én iktatta be *Dr. Goldberger* Izidor rabbit, a kit Sátoraljai helyről való távozásakor a szokottnál bensőségesebben és nagyobb méretekben ünnepeltek. *Dr. Goldberger* tíz évi működése alatt ugyanis mint ember és ugyanis mint lelkész a köztisztületnek és közszeretnek magas polcára emelkedett és ez kifejezésre is jutott azon a bucsulakomán, a melyet június 27-én tiszteletére rendeztek s a melyen nem csak a statusquo hitközség összes vezető emberei, hanem az ujhelyi társadalom legkiválóbb tagjai — felekezeti különbség nélkül — megjelentek. *Zinner Henrik* hitk. elnök, *Dr. Reichard Salamon*, *Dr. Klein Károly* iskolaszéki elnök, majd *Fazekas Andor* polgármester, *Matolay Étele* ny. alispán, *Szirmay István* megyei főügyész, *Domján Elek* ev. lelkész, *Lengyel István* püspöki titkár, *Beregszászi István* kir. tan. tanfelügyelő és mások lelkes felköszöntőkben ünnepelték. A hivatalos bucsuzás július 21-én volt. *Dr. Székely Albert* meleg szavakkal tolmácsolta a hitközségnek a rabbi távozása miatt érzett fájdalmát és értékes emléktárgyat nyújtott át neki. *Dr. Goldberger* köszönetében arra kérte a hitközséget, hogy a magyar szó felett örködjék, melyet templomában meghonosított és ne engedjenek tért a visszaesésnek, a retrógrád irányzatnak. A beiktatás jul. 29-én ünnepi formák közt történt. A Budapestről családjával és sátoraljai hiveinek küldöttségével érkező rabbit Bicskén fogadta az előljárárság. A vasuti állomáson *Brüll Ignác* előljáró üdvözölte, majd a jótekingony nőegylet nevében *Dr. Kellner Zsigmondné* és a *Krajcáregylet* nevében *Kohn Edéné* intéztek hozzá üdvözlő szavakat. A templom udvarán *Dr. Weiner Dávid* elnök fogadta szíves szavakkal, *Kellner Giza* pedig csokorral kedveskedett a rabbinénak. A beiktatást *Dr. Schnitzer Ármin* komáromi főrabbi, az új rabbi mestere végezte. Mély hatással ecsetelte a rabbi hivatását, szólt az állam és a vallás egymáshoz való viszonyáról, ezek együttműködésének szükséges voltáról és azokat az irányelveket fejtegette, a melyek papot és hitközséget kell, hogy vezéreljenek. A beiktatást *Dr. Goldberger Izidor* székfoglaló beszéde követi, a melyben ihletett szavakkal szólt szándékairól és fogadalmat tett, hogy az ősi törvények tiszteletét és szeretetét fogja a gondjaira bízott hitek között terjeszteni, a tudás fátylójával fog világítani, ébren fogja tartani a szent tüzet, mely a zsidóság szívében ég és szeretetre fogja tanítani az ifjú nemzedéket. Az istentisztelet a Hymnussal végződött. A beiktatási ünnepséget disztrakoma követte.

— **Rabbiválasztások.** A *facseti* hitközség *Stern Adolf* ujszentannai rabbit, a *békéscsabai* *Dr. Silberfeld* Jakab aranyosmaróti, a *kispesti* *Dr. Bände*

Zoltán csongrádi rabbit választotta rabbijául. Mindhárman működésük eddigi színhelyén nagyrabecsülést és elismerést vívtak ki maguknak.

-- **Jubileum.** A *szeniczi* hitközség *Marmorstein* Lipót rabbi huszonöt éves működésének betöltése alkalmából azzal adott elismerésének kifejezést, hogy részére tizezer korona jutalomdíjat állapított meg olyképpen, hogy 1913. január 3-ától kezdődőleg tíz egymás után következő évben, mindig január 3-án, mint a beiktatás évfordulóján, ezer koronát fizet ki neki.

— **Székfoglaló.** Dr. *Schweiger* Lázár egri főrabbi június 17-én megtartotta székfoglalóját a Magyar Néprajzi Társaságban. Előadásának címe: vallás és néprajz.

— **Halálozások.** *Elsass* Manó, a rózsahegy-i hitközség érdemes rab-bija augusztus 22-én 82 éves korában elhunyt Talmudi ismereteit jesibákon szerezte, Pozsonyban érettségit tett, majd Prágában Rapoportnál folytatta tanulmányait és egyuttal az egyetem bölcsészeti fakultásának hallgatója volt. Rózsahegyre 1872-ben került és itt négy évtizeden át mintaszerű buzgalom-mal és hivatottsággal töltötte be tisztjét. Elhunytá mély gyászba borította hitközségét és bensőséges részvétet keltett széles körben. Impozáns és ben-sőséges módon nyilatkozott ez meg végtisztességén, a melyen a szomszéd hitközségek, továbbá az összes felekezetek és hatóságok képviselői megje-lentek és részvétüket fejezték az elhunyt gyásztól lesujtott családjának és mélyen lesujtott hiveinek. A templomból temették. Dr. *Singer* Vilmos lip-tó-szentmiklósi főrabbi, Dr. *Kohlbach* Bertalan tanár, az elhunyt unokaöccse és fia, Dr. *Elsass* Bernát landsbergi rabbi méltatták életének nemes tartalmát, kiválóságait és szent törekvéseit. A temető előtt pedig Dr. *Szilágyi* hitköz-ségi elnök bucsuztatta.

Ozer Zsigmond. A magyar zsidó tanítói karnak egyik legérdemesebb, legnépszerűbb és legtiszteltebb tagja július 2-án nyolcvanegy éves korában Budapesten elhunyt. Tizenkét évig az ország különböző hitközségeiben és három évtizednél tovább az Orsz. IZR. Tanítóképző-intézet gyakorló iskolájá-nál működött. Nagy érdemeket szerzett az Orsz. IZR. Tanítóegyesület felvirá-goztatása körül. Kivette részét a nagyhivatásu egyesület első küzdelmeiből és nagy öröme telt annak gyarapodásában és megizmosodásában. Ötvenéves jubileumát széles keretben ünnepelték; a király a koronás érdemke-reszttel tüntette ki. A nagyrabecsülés és rokonérzés, a mely övezte, meg-ható módon nyilatkozott meg végtisztességén. Céljait és magas ideáljait Dr. *Fischer* Gyula rabbi méltatta, az Orsz. IZR. Tanítóképző nevében Dr. *Richtmann* Mózes bucsuztatta, az Orsz. IZR. Tanítóegyesület kegyeleté-nek és hálás elismerésének *Csukási* Fülöp adott kifejezést.

— **Papok fizetésjavítása.** Dr. Teleszky János pénzügyminiszter ugyanakkor, a midőn a népiskolai tanítók fizetésjavítását a főrendiházban bejelentette, egyuttal jelezte, hogy a kormány közel jövőben törvény-javaslatot fog beterjeszteni, melynek értelmében azoknak a lelkészeknek a fizetése, a kik illetményeiknek állami segélylyel 1600 koronára való kiegészítését igényelhetik, ötödéves korpótlékokkal 25 évi működés után 3000 koronáig legyen kiegészítendő.

— **A Jewish Territorial Organisation Magyarországon.** Az Egyenlőség szerkesztősége a magyar zsidóság körében számottevő mozgalmat indított meg annak az angol egyesületnek érdekében, melynek kitűzött célja a hazájukból kiüldözött hitrokonok számára új letelepedési területeket szerezni. Az Ito figyelme most az afrikai portugál birtokokra irányult és Zangwill Izrael elnökletével Bécsben tartott kongresszusa rendkívüli érdeklődés mellett foglalkozott a letelepítés ügyével. Nemzetközi igazgatóságának magyarországi tagjai Szabolcsi Miksa szerkesztő és Winterberg Gyula udv. tanácsos, a Pesti Chevra Kadisa elnöke, a kik megleléssel tekinthetnek a nemrég megindult mozgalom sikereire. Már is számos rendes és alapító tagja jelentkezett és remélhető, hogy a nemes célu akciót széles körben a legmelegebben fogják felkarolni.

Dr. Balthazár Dezső, a tiszántuli reform. egyházkerület nagynevű püspöke csatlakozását a Szabolcsi Miksa szerkesztőhöz intézett következő levélben jelentette be:

Igen tisztelt Szerkesztő ur! A mint az Ito-mozgalom lényegével megismerkedtem, úgy éreztem, hogy az az Odisszea, a mit a világtörténelem a zsidósággal járat, utolsó fejezetéhez érkezett el. Ehez egy új Mózes kellett. Olyan, mint Zangwill. A zsidó *kanaánizálás* kérdését ő terelte helyes mederbe. Azon az uton, a melyet ő mutatott, kiszabadulhatnak az egyiptomi fogságból mindazok a zsidók, a kik tühretetlennek találják magukra nézve a kulturátlan vagy kulturált országok kereszténytelen gyűlöletét. Figyelemmel kísértem a cionista mozgalmat is. Szép volt az is. Mint minden ábránd, a mely a multból át tud szöni egy-két szivárvány-sugarat a nemzeti öntudat jövődjébe. Bizonyára termékenyítő volt a lelkekre. De nem tudtam felfedezni benne semmi realitást, a mi a szabadítás kérdését előre tudta volna vinni. Hiszen céljának kivitele előtt ott állott volna összetörő sziklaként az egész keresztény-világ féltékenysége s — ha kell — fegyveres hatalma.

A kolonizáció is csak részleges megoldás. Nincsen benne vonzó momentum. Csak annak való, a ki a börtön helyett szivesen választ akarmit.

Az Ito-ban én — ha szabad ezt a szót belevinni a mozgalomba — a kanaánizálás nagy stylusát, koncepcióját látom. És bizom is a sikerében. Különösen, ha Zangwill lesz a földi tüzoszlopa. Ő mondta a bécsi kongresszuson, hogy Londonban vannak keresztény tagjai is az Ito-nak. Kaput nyitott tehát nekem is ahoz, hogy egy újabb filantróp mozgalom igénytelen támogatóinak sorába lépjek. Legyen szabad tehát Szerkesztő urnál, mint a magyar propaganda vezetőjénél tisztelettel bejelentenem, hogy az Ito alapító tagjai közé belépek.

Jogot nem kérek, de kötelességet ily nagy emberbaráti célért szivesen vállalok. Debrecen, 1912. augusztus 1. — Teljes tisztelettel kész szolgálja: Dr. Balthazár Dezső, református püspök.

— **Az Orsz. Tanítóegyesület** „Pécsvidéki Köre“ a „Győrvidéki Kör“ közreműködésével július 1-én Tapolcán a városháza nagytermében rendes közgyűlést tartott. A tanítóink műveltségéről, szakképzettségéről, kartársi

szelleméről és hivatásukért való lelkesedéséről tanuskodó, minden tekintetben magas színvonalu gyűlés napirendje a következő volt: Klingenberg Jakab: elnöki megnyitó. Lantos Samu: Az ingyenes népoktatásról szóló 1908. évi XLVI. t.-c. hatása az izr. felekezeti népiskolákra. Vajda Géza: A tanítók továbbképzéséről. Biró Samu: A keszthelyi üdülőház. Kohn Mór: A tanítók törekvései anyagi helyzetök javítása iránt. Kálmán Ármin: A slöjd a népiskolában. Vázsonyi Izidor: Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület Dunántuli fiókkörének megalakulásáról.

A Pécsvidéki Kör nagyérdemű, fáradhatatlan elnökének *Klingenberg* Jakabnak tartalmas és lelkesedéssel fogadott megnyitója után *Tapolca város birája* emelkedett szólásra és szíves szavakkal köszöntötte az egybegyűlt tanítókat; utána *Dr. Fischer* Gyula, a tapolcai hitközség elnöke gyülekezete nevében és *Dr. Neumann* Ede, az Országos Rabbiegyesület alelnöke az ORE nevében üdvözölte a Kört és az ülést. Ezekhez *Dr. Varjas* Gábor iskolaszéki elnök, *Biró* Samu igazgató központi kiküldött, *Alpár* Mór polg. is olai tanár köszöntő beszédei kapcsolódtak. A beszédek nyomán keletkezett lelkes hangulat közepette tartották meg az előadók nagy figyelemmel meghallgatott felolvasásait, a melyek élénk eszmeváltásra adtak alkalmat. Az előadásokat a Dunántuli Fiókkör megalakulása és a tisztujítás követte. Az elfismerés és nagyrabecsülés megható nyilvánulásai között választották meg elnökül *Klingenberg* Jakabot. Társelnökök lettek *Pfeiffer* Mór és *Vázsonyi* Izidor, alelnök *Kohn* Mór, titkár *Hoch* József.

Az elnök köszönetével bezárt emlékezetes gyűlés után *Kálmán Ármin* nagy buzgóságról és szaktudásról tanuskodó slöjdmunkakiállítását tekintették meg és azután a fehér asztal mellett folytatták a gondolatcserét. A felköszöntők sorát *Klingenberg* Jakab a *Lederer*-serleggel kezében nyitotta meg.

— **A főünnepeken nincs sorozás.** *Hazai* Samu honvédelmi miniszter elrendelte, hogy az idei fősorozás határnapjai mindenütt úgy állapittassanak meg, hogy a zsidó főünnepeken ne legyen sorozás.

— **Az Országos Izraelita Patronage-egyesületnek** új fiókjai alakultak *Kalocsán* és *Szekszárdon*.

— **Az orthodox hitoktatók** a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez sanyaru helyzetük javítása végett fordultak. Küldöttségüket *Reich* verboi főrabbi vezette. *Zichy* gróf miniszter szívesen fogadta a kérelmezőket és kijelentette nekik, hogy kérelmüket épp oly jogosultnak tartja, mint a más hitoktatókét. Ismeri és méltányolja azt az erőt, melyet a hitoktatói kar képvisel és arra kérte a küldöttség vezetőjét, hogy kész tervet nyújtson be, melyet a lehetőség szerint meg fog valósítani.

Tartalom: Elvek harca. — R. Gersom házassági tilalma. Gur. — Miniszteri rendeletek. — Krónika.